

6. Ондар Л.М. Взаимосвязь структурных компонентов национального самосознания личности на примере тувинских подростков. дисс. канд. психол. наук: / Л.М. Ондар. — Красноярск, 2006. — 200 с;
7. Співак Л.М. Особливості становлення когнітивного компонента у структурі національної самосвідомості студентів - майбутніх корекційних педагогів / Л. М. Співак // Актуальні питання корекційної освіти. - 2012. - Вип. 3. - С. 372-378
8. Гора О.В. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів / О.В.Гора // // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки . - 2011. - Вип. 8(1). - С. 97-101

РЕФЛЕКСІЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ СІЛЬСЬКИХ ТА МІСЬКИЙ ШКІЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Шмиглюк Оксана

асистент кафедри соціальної
та практичної психології

Жмурко Валентина

студентка 3 курсу соціально-
психологічного факультету

Виходячи із практичної значущості та наукового інтересу, поняття рефлексія є одним із фундаментальних у психології. Рефлексія (від лат. звернення назад, відображення) – аналіз власного стану, міркування, сповнене сумніви, протиріч, самоаналіз, осмислення, оцінка передумов, умов і перебіг особистісної діяльності, внутрішнього життя. Саме поняття рефлексії зародилося у філософії та характеризувало процес роздумів людини про те, що відбувається в його власній свідомості [1]. Сфера трактування рефлексії, як категорії, суттєво розширилась: вона активно використовується не тільки на філософському рівні, але й на загальнонауковому, в експериментальній та теоретичній психології.

Дослідженню даної проблеми присвячені роботи багатьох науковців Богоявленская Д.Б., Гильбух Ю.З., Цукерман Г. А., Музика О.Л., Барко В.І., Дмитренко Н., Дружинин В.Н., Захарова А.В., Леонтьев Д.А., Моляко В.О., Платонов К.К., Роменець В.А., та інші. Вчені спробували звести до єдиного основні психологічні дані рефлексивних процесів, які були наведені в роботах Л.С. Виготського, В.В. Давидова, А.П. Петровського та інших вітчизняних психологів. Вони говорять про те, що феномен

рефлексії може вивчатися в кількох основних аспектах: комунікативний аспект, кооперативний аспект, особистісний аспект, інтелектуальний аспект[1].

Музика О.Л. характеризує рефлексію здібностей, як високий вияв усвідомлення та освоєння творчої діяльності, яка забезпечує особистісне та професійне зростання [2].

В рефлексивному осмисленні специфічним є сприйняття людиною самої себе, усієї багатокomпонентності та складності взаємозв'язків перед свідомим та несвідомим. С. Ю. Семенов вивчав роль рефлексії у творчому мисленні. Він говорить про те, що рефлексія є механізмом вирішення творчих задач. У випадку використання творчого мислення рефлексія не залишається у стороні, адже людина осмислює своє минуле, знаходить певні ототожнення із собою, пропускає через себе усі спогади і виливає їх у творчість[3].

Метою нашого дослідження було виявлення особливостей рефлексії творчих здібностей у підлітків, які навчаються у сільській та міській місцевості. Дослідження проводилося протягом 2015-2016 років на базі загальноосвітніх навчальних закладів: ЗОШ I-III ст. №3 м. Старокостянтинова, обл. Хмельницької; ЗОШ I-III ст. с. Немиринці, Старокостянтинівського р-ну. обл. Хмельницької; ЗОШ I-III ст. с.Мацевичі, Старокостянтинівського р-ну. обл. Хмельницької. Загальна вибірка складала 20 осіб, з яких 10 проживали в міській місцевості (м. Старокостянтинів), а інші 10 осіб проживали в сільській місцевості (с. Немиринці і с. Мацевичі). Також ми розділили даних досліджуваних на 4-ри вибірки: підлітки, які проживають у сільській місцевості та займаються творчою діяльністю від 1-го до 3-х років; підлітки, які проживають у сільській місцевості та займаються творчою діяльністю від 4-х до 6-ти років; підлітки, які проживають у міській місцевості та займаються творчою діяльністю від 1-го до 3-х років; підлітки, які проживають у міській місцевості та займаються творчою діяльністю від 4-х до 6-ти років.

Методи дослідження включали аналіз та узагальнення наукових літературних джерел, бесіда; для отримання емпіричних даних було використано методику вивчення динаміки здібностей (МВДЗ) О.Л. Музики.

За результатами проведеного дослідження ми можемо говорити про те, що суттєвих відмінностей у чотирьох вибірках не було виявлено.

Діяльнісний компонент. Учнями сільських шкіл було виділено такі вміння як: співати, танцювати, робити вироби власними руками (в тому числі заплітати коси і вишивати), малювати і унікальні

(літературні вміння, або ті які зустрічаються вкрай рідко). Більшість підлітків у першій та другій групі найбільше надали перевагу трьом вмінням – малювати, співати, танцювати. Це можна пояснити тим, що це найбільш розповсюдженні вміння, які переважають у підлітків. Вчителі сільських шкіл спрямовують дітей на розвиток подібних здібностей так як такі види діяльності є найдоступнішими у сільських районах.

У міській місцевості підлітки виділяли аналогічні вміння: співати, танцювати, робити вироби власними руками (в тому числі заплітати коси і вишивати), малювати і унікальні (літературні вміння, або ті які зустрічаються вкрай рідко). Поєднає ці дві групи підлітків те, що вони найбільше віддали перевагу вмінню малювати. Відмінним є те. Що підлітки ММ 1-3 крім вміння малювати найбільше виокремлювали вміння танцювати та робити вироби власними руками, а підлітки ММ 4-6 вміння співати та унікальні вміння. Таку відмінність можна пояснити тим, що підлітки у міських школах можуть розвиватися у багатьох напрямках одночасно, адже для цього створюються всі умови і це не залежить від часу безпосереднього займання творчою діяльністю.

Аналізуючи отримані дані, ми можемо говорити про те, що у досліджуваних, які проживають у сільській та міській місцевості та займаються творчою діяльністю від 1-го до 3-х та від 4-х до 6-ти років, у більшій мірі спостерігається позитивна тенденція розвитку творчих здібностей.

Операційно-когнітивний компонент. Учні, що проживають у сільській і міській місцевості, виділяли по 2-3 операції для кожного вміння. Дані операції нами були структуровані у розумові дії, практичні дії та перцептивні.

Серед виділених дій та операцій у підлітків сільської місцевості незалежно від часу займання творчою діяльністю, найбільше було виділено розумових дій (знати рухи, знати правила, знати ноти, уявляти завершену картину, тощо, кожна людина), у першій групі підлітки в однаковій кількості назвали практичні та перцептивні дії та операції, а підлітки другої групи другими по кількості назвали практичні дії (підбирати нитки, визначати силу голосу, танцювати такт, тощо) та третіми – перцептивні (місити тісто, вміти скидати, рахувати хрестики, тощо).

Такі результати можна пояснити тим, що у сільських школах вчителі спрямовують учнів більше на знання теоретичної частини, особливо добре це видно у першій групі, адже діти на перших етапах займання творчою діяльністю мають більше вивчати теорію, що є цілком закономірним і логічним явищем. Пізніше, опанувавши

теорію, підлітки більше переходять до практики, що наглядно видно по другій групі.

Для учнів міських шкіл, характерним є те, що у підлітків більша частина дій та операцій відносяться до практичних дій та операції (підбирати нитки, визначати силу голосу, танцювати такт, тощо), трішки менше вони виділяють розумові дії та операції (знати рухи, знати правила, знати ноти, уявляти завершену картину, тощо), а перцептивні вміння (місити тісто, вміти скидати, рахувати хрестики, тощо) було виділено найменше від 1-го до 4-х.

Такі результати можна пояснити тим, що у міських школах вчителі більше спрямовують учнів на застосування своїх вмінь та навичок та переходу від теорії на практику.

Референтний компонент. Для учнів сільських і міських шкіл референтними особами є (мама, тата, рідні брат та сестра, дядько, бабуся, дідусь, вчителя, друзі). Кількість згадуваних референтних осіб коливається в межах від 1-го до 4-х. Найбільш важлива для досліджуваних думка мами, тата та деяких друзів. Підлітки в основному вибирали референтних осіб, з якими мають родинний зв'язок та безпосередньо спілкуються. Підлітки оцінили важливість їх думки для себе високими балами, що може говорити про високу залежність від їх думки та про значимість її як такої.

До людей зі свого оточення, оцінку яких хотіли б змінити в основному віднесли рідних людей, а також друзів.

Відмінним є те, що підлітки, які безпосередньо займаються творчою діяльністю від 1-го до 3-х років дали більшу оцінку важливості думки референтних осіб, це можна пояснити тим, що підлітки, які нещодавно почали займатися творчою діяльністю потребують більше підтримки та впевненості в тому, що те чим вони займаються приносить задоволення та цікаве не тільки їм, а й людям, думка яких для них важлива.

Особистісно-ціннісний компонент. Підлітками сільських і міських шкіл були виділені такі якості, які дозволяють їм досягати успіху як: щедрість, вихованість, слухняність, ввічливість, дружелюбність, правильно розмовляти, завзятість, наполегливість, цілеспрямованість, упевненість у собі, організованість, веселість, вихованість, терпіння, скромність, ввічливість тощо. Необхідність розвитку цих якостей була досить високо оцінена.

Відмінним є те, що підлітки, які займаються творчою діяльністю від 1-го до 3-х років виділили більшу кількість особистісних якостей, які допоможуть їм досягнути успіху. Це можна пояснити тим, що підлітки, які відносно нещодавно займаються творчою діяльністю потребують більше якостей характеру, щоб досягнути успіху, через

невпевненість в собі та в розвитку своїх здібностей. На відміну від підлітків які займаються творчою діяльністю більше 4-х років та точно знають ступінь розвитку своїх здібностей та можуть адекватно його оцінити.

Список використаних джерел

1. Бугерко Я. Категоріальний аналіз рефлексії як явища, процесу, стану, властивості// Психологія і суспільство . - 2008. - №1. - С.93-105.
2. Музика О.Л. Ціннісна свідомість і розвиток обдарованості. – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 24 с.
3. Семенов И.Н., Степанов С.Ю. Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвитии личности // Вопросы психологи. – 1983. – № 2. – С. 35-42.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ТА САМООЦІНКИ ТРИВОЖНОСТІ У
РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Юрчук Валентина

студентка 6 курсу соціально-
психологічного факультету

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент **І.С. Загурська**

Швидкоплинний розвиток нашої спільноти, розширення інформаційних меж та реорганізаційні процеси в усіх сферах її життєдіяльності вимагають від підростаючого покоління уміння зорієнтуватись у широкому об'ємі інформації та якісно засвоювати нові набуті знання. Тому в наш час важливим завданням у відображенні освітнього соціуму має бути посилення суб'єктної позиції учнів на навчанні та забезпечення високої результативності їх навчальної діяльності. Інтерес дослідників зростає до психологічних факторів успішної навчальної діяльності учнів, зокрема до проблеми мотиваційного компоненту (Л.І.Божович, Є.П.Ільїн, О.М.Леонтьєв, Д.Мак-Клелланд, С.Я.Рубінштейн, Х.Хекхаузен) [2; 5; 7; 10; 14; 15]. Мотивація досягнення учнів стає невід'ємною та важливою ланкою у подальшому розвитку особистості.

Важливого значення для виконання тієї чи іншої діяльності, окрім мотивації досягнення, набуває проблема тривожності, яка в